

BORUT ŠEPAROVIĆ dobitnik nagrade za kazališnu umjetnost »Duk

Kazalište govori istinu upravo

Bavim se kazalištem jer mislim da ono još nešto može činiti, dobro kazalište može artikulirati određena pitanja, ali ne mora nužno davati i odgovore

Zrinka ZORČEC
zrinka.zorcec@vjesnik.hr

Kazališni umjetnik Borut Šeparović ovogodišnji je dobitnik *Vjesnikove* nagrade za kazališnu umjetnost »Dubravko Dujšin« za predstavu »Generacija 91.-95.« te za 20 godina rada skupine Montažstroj.

■ Kako ste došli do Dežulovićeve romana koji je poslužio kao predložak predstave »Generacija 91.-95.« - tko vam je svratio pozornost na njega?

Dežulovićeve romane preporučila mi je moja djevojka Dinka Bujas prije dvije-tri godine, više kao dobru literaturu, bez namjere da ih predstavi kao plodan materijal za predstavu. Međutim, kako sam se prihvatio čitanja, shvatio sam da se preko romana »J... sad hiljadu dinara« mogu ozbiljno pozabaviti temom Domovinskog rata, sa svim njegovim učincima.

Uloge Dežulovićeve romana preuzeli su mladići, generacija koja je rođena tijekom Domovinskog rata. Većina njih, kada smo krenuli s radom, nije bila ni punoljetna, a danas su od njih dvanaestorice sestorica punoljetni. Htio sam provjeriti što njima trauma rata znači na osobnoj razini, te kako se i da li uopće rat ideološki prelama kroz njihove stavove. Oni glume likove Dežulovićeve romana, ali postoji i onaj dokumentarni dio u kojem se predstavljaju vlastitim imenom i prezimenom.

Ideologija i situacija

Međutim, kako kazalište laže, i taj dio je montiran. Činjenica je da se kroz događaj koji se odvio u vrijeme kada su oni rođeni iščitava ideologija ne samo Domovinskog rata, već i situacije u Bosni, odnosno uloga Hrvatske u ratu u Bosni. Oni tijekom predstave iznose vlastita poimanja rata i predrasude koja su ustvari posredovana.

Sam proces rada na predstavi bio je dugotrajan. Ona možda i jest zasnovana na Dežuloviću, ali roman je samo neka vrsta okosnice. Dramaturg Goran Ferčec i ja satima smo razgovarali s dečkima o različitim temama, a dio tog dokumentirano na YouTubeu pod linkom www.youtube.com/generacija91-95.

Ispostavilo se da se o Domovinskom ratu obično sluša u 8. razredu osnovne škole ili na kraju školske

godine u 4. razredu srednje škole, što dovodi do toga da se najčešće ne čuje ništa.

Nedavno je bilo provedeno ispitivanje na maturi kojim se došlo do spoznaje da mladi ljudi ne znaju niti vremenski omediti Domovinski rat.

Osobno mi je problematično odrediti se prema događajima iz devedesetih jer sam kao mladi čovjek bio uvjeren ili se barem nadao da će oni proizvesti drugačije, tolerantnije društvo. Kako da se postavim spram činjenice da smo napravili zemlju koja trenutno ima 330 tisuća nezaposlenih, u kojoj je socijalna zaštićeno-

» Nagradu doživljam kao veliko priznanje ne samo meni, već i ljudima s kojima sam radio kroz proteklih dvadeset godina

st svadena na jedva održivi minimum, gdje se klinici rođeni tijekom Domovinskog rata srame priznati drugačiju vjeroispovijest ili nacionalnost jer će možda biti predmet poruge ili nasilja svojih vršnjaka.

Bez obzira na to što se ponosim svojom nacionalnošću, sigurno nisam priželjkivao da netko bude stigmatiziran samo zato što je Srbin, musliman, homoseksualac.

Nezaposleni u ulogama nezaposlenih

■ Najčešće se spominje dokumentarizam kao odlika Vaših projekata - stoji li ta tvrdnja?

- U mojim radovima nije precizno postavljena granica između kazališta i stvarnosti, ali ja ne bih to nazivao dokumentarizmom. Kazalište uvijek laže, kao što to kolega Frlić i ja uporno ističemo. Upravo kad bjelodano laže, kazalište može govoriti istinu. U procesu rada pokušavam dohvatiti stvarnost i suočiti se sa stvarnim ljudskim sudbinama.

Čini mi se da sam tada u iskrenom doticaju s onim što me zanima i s ljudima koji me zanimaju. Naravno da sam zainteresiran i za rad s glumcima, ali koncept u kojim bi primjerice oni na sceni istupali u ime nezaposlenih mi je u profesionalnom i etičkom smislu neprihvatljiv. Radi se o tome da osobe na sceni budu upravo one koje jesu, da ih publika prepozna, identifi-

Borut Šeparović: Pokušavam u kazalištu suočiti se sa stvarnim ljudskim sudbinama

cira se s njima i to je puno lakše negoli s kakvim profesionalnim glumcima.

■ Je li i sada, nakon dvadeset godina, Montažstroj izvedbena skupina ili je, kako ga Vi sami nazivate, brand?

- Montažstroj u tom smis-

lu nije izvedbena skupina jer već dugo nema stalnih članova. Sebe više doživljam kao voditelja projekta koji ovisno o potrebama određene zamisli angažira odgovarajuće ljude. Ta logika rada je potpuno drugačija od one koju je Montaž-

stroj slijedio kad je bio manje-više fiksna skupina ljudi.

Svaki projekt - drugi model provedbe

Devedesetih smo se bavili teatroom u čijem je središtu bilo tijelo. Odupirali smo se

Iz predstave »Generacija 91.-95.«

RECEPCIJA PREDSTAVE Privlačna vještina glume

Kako tumačite odličnu recepciju predstave u inozemstvu, u društvu koja iz sebe nema nedavno iskustvo rata?

- U načelu razlikujem samo dobar i loš teatar, a Generacija 91.-95. je dobra predstava i ima privlačnu vještinu glume. To je hommage Montažstroju jer sam na početku radio s momcima od 16 do 20 godina. Rad s tim dečkima jedno je od mojih najboljih profesionalnih iskustava jer su me podsjetili zašto sam se zaljubio u kazalište i zašto sam se njime počeo baviti - entuzijazam je svijetla da je to čime se bavim, ta predstava, ono najbitnije. Ono što oni unose, osim vještine i talenta, jest ljubav prema poslu koji rade i mislim da to publika prepoznaje.

RATNA DOGAĐANJA U VIĐENJU MLADIH NARODI

Dobitnik *Vjesnikove* kazališne nagrade »Dubravko Dujšin« ove godine je dramaturg, redatelj, performer i scenograf Borut Šeparović (1967.), osebujan i nadasve svestran kazališni hrvatski i europski umjetnik. Prošle godine u prosincu njegova skupina Montažstroj obilježila je dvadeset godina djelovanja. Nogometno Kazalište Montažstroj dolazi na scenu 1989. godine prilikom otvorenja retrospektivne izložbe Kazimira Maljevića. U njegovu čast, 11 »nogometaša« u suprematističkoj odjeći izvelo je performans ispred gornjogradskeg Muzeja suvremene umjetnosti.

Montažstroj ubrzo postaje zaštitnim znakom istraživačkog i društveno-angaziranog kazališta. Njihovi radovi otvarali su aktualna i traumatična društvena pitanja. Prepoznatljivost i danas dokazuje upornim eksperimentiranjem s izvedbenim umjetnostima u izvedbenom i organizaci-

jskom smislu.

U početku je razvijao svoj posebni program i stil kroz oblikovanje stalne grupe koju su činili Srećko Borse, Damir Klemenčić i Gordana Bosanac, danas djeluje kroz suradnju na projektima s umjetnicima najrazličitijih profila, osobama koji se profesionalno ne bave kazalištem poput beskućnika i nezaposlenih žena, pa čak i s napuštenim psima.

Tako su nastale recentnije predstave »Kazalište vaše i naše mladosti«, »T-faktor, T-formance«, »I fuck on the first date«, »Timbuktu« i »Srce moje kuca za nju«.

Šeparović se u predstavi »Generacije 91.-95. (ili sat hrvatske povijesti)« Učilišta Zagrebačkoga kazališta mladih, jednim dijelom nadahnutim romanom Borisa Dežulovića »J... sad hiljadu dinara« o hrvatsko-bošnjačkom sukubu u Bosni i Hercegovini, premijerno izvedenoj 24. studenoga 2009. godine, s dramaturgom i

redateljevim pomoćnikom, piscem Goranom Ferčecom, upustio u ambiciozno i intrigantno istraživanje koje se usmjerava na naraštaje rođenih u vrijeme Domovinskog rata.

Istražuje njihov mogući stav ne samo o tome sukubu nego i o Domovinskom ratu i poraću, budući da su se u vrijeme njegova početka i trajanja neki tek rodili i

o svemu imaju tek posredne spoznaje. Na koji način o tome sami mogu govoriti i koliko su utjecaji okoline, politike i vršnjaka djelovali na izgradnju njihovih promišljanja o proteklom ratu - neka su od pitanja kojima se predstava bavi.

Također, u okviru kazališnog radioničkog rada, koji je podržavali jevaud audiciju i pronalaženje glumaca ro-

Matko Botić, Željka Turčinović, Anica Tomić, Helena Braut i Nina Klefelin

pravko Dujšin«

Kad laže

logocentričnim modelima konvencionalnih kazališta i stvarali predstave koji su svoju vidljivost možda više dobile na međunarodnoj razini negoli hrvatskoj.

Montažstroj je relativno rano počeo nestajati iz ove sredine. Danas ne bi imalo smisla obnavljati taj model, teme kojima se bavim su potpuno drugačije. Kod Montažstroja vrijedi samo jedno pravilo - svaki projekt ima drugačiji razlog nastajanja i drugačiji model provedbe. Čak i kad je Montažstroj bio stalna skupina ljudi, projekt se od projekta uvelike razlikovao.

Ipak, ove ćemo godine prigodno obnoviti prvu predstavu Montažstroja, nastalu točno prije dvadeset godina, Vatrotehnu, i to s mladima iz Generacije 91-95. Vatrotehna je bazirana na Eshilovu »Okovanom Prometju«.

■ U kojoj se mjeri razlikuju projekti Montažstroja od onih koje radite s pojedinačnim kazališ-

tem u koprodukciji?

- Pa razlikuje se svakako u produkcijskim uvjetima. Gotovo je nemoguće proizvesti predstavu poput »Srce moje kuca za rju« u kojoj sudjeluje 24 djevojaka i žena za institucionalno kazalište koje ima ansambl na plaći. Ono što je drugi problem jest da to nezavisno, alternativno ili kako god ga već nazovemo kazalište uvijek muku muči s manjkom sredstava i resursa zbog kojih ti gotovo svaki dan padne na pamet da odustaneš od bavljenja kazalištem.

Činjenica je da Montažstroj već dvadeset godina nema strukturalnu podršku i pri tome ne mislim samo na nedostatak vlastitog prostora. Oni koji odlučuju o dodjeli sredstava rijetko uopće gledaju o kakvu je projektu doista riječ, koliki je njegov proračun, koliko je ljudi potrebno da se realizira ili pak da li se prijavitelj dokazao sposobnim da projekt uspješno ostvari.

Kazalište ne mora nikomu povlađivati

U tom smislu, iako je nezavisna kultura uvelika napredovala u posljednjih dvadeset godina, model njezinog financiranja se od samih početaka Montažstroja nije nimalo promijenilo. Ključna posljedica takvog modela je nemogućnost dugoročnijeg planiranja.

■ Što Vama kazalište pruža kao umjetniku, za što Vam ono služi?

- Bavim se kazalištem jer mislim da ono još nešto može činiti. Kazalište ne mora nikomu povlađivati niti išta potvrđivati. Mnogi su rekli, a ja ću ponoviti, da kazalište, ako je dobro, može artikulirati određena pitanja, ali ne mora nužno davati i odgovore. Netko malo zlobniji mogao bi ustvrditi da sam u svojim posljednjim predstavama preuzeo ulogu socijalnog radnika.

Kroz rad s napuštenim psima, s beskućnicima, s nezaposlenima ili s mladima izdvajam određene probleme kako bih ukazao na činjenicu da se o njima može i mora drugačije misliti, tj. pokušavam iznijeti viziju drugačije distribucije socijalne pravde negoli što je imamo danas.

■ Nagrade su dokaz da se Vaš rad cijeni - što Vama osobno nagrada znači?

- Dobio sam do sada nekoliko nagrada na raznim festivalima, ali nikad nagradu ovakvog ranga. Nagradu doživljam kao veliko priznanje ne samo meni, već i ljudima s kojima sam radio kroz proteklih dvadeset godina. Ipak, teško da će »Dujšin« poslužiti tomu da disciplinira moj dosadašnji rad. Smatram da je znakovito da Montažstroj i ja, koji od osnutka radi u oskudici, u recesijskoj godini i s ovom nagradom dobiva nula kuna. To svakako ne može biti slučajnost.

IVAN ŠIME ŠIMATOVIĆ dobitnik nagrade »Krešo Golik« za životni doprinos filmskoj umjetnosti

Htio sam da hrvatska kinematografija naraste

Svojim najvećim uspjehom smatram Zagreb film, potom organizaciju i obranu filmske profesije. Više sam se bavio time nego vlastitom kreacijom. Crtani film je uspio, pa i igrani

Zlatko VIDAČKOVIĆ

zlatko.vidackovic@gmail.com

O cjenjivački sud za Vjesnikovu nagradu »Krešo Golik« za životni doprinos filmskoj umjetnosti odlučio je ove godine dodijeliti nagradu Ivanu Šimi Šimatoviću (Perušić, 27. rujna 1919.), istinskom veteranu hrvatske kinematografije.

Šimatović je režirao tri igrana i dvadesetak dokumentarnih filmova, a bio je i prvi umjetnički direktor Jadran filma te prvi direktor Zagreb filma i Dalmacija filma.

■ Vaš prvi posao bio je onaj glumački, u Hrvatskome narodnom kazalištu u Zagrebu. Sjećate li se predstava u kojima ste nastupali?

- Godine 1939. sam kre-

» Film »Pustolov pred vratima« bio je različit od cijele naše kinematografije. Nisam nikad snimio partizanski film i čuvao sam se toga. Htio sam donijeti salon i građansku atmosferu u našu kinematografiju

nuo u Glumačku školu HNK u Zagrebu. Nastupao sam u Šenoinu »Zlatarovu zlatu«, Cesarčevu »Sinu domovine«, drami »Subota« Slavka Žimbrega Drozge u režiji Branka Gavella i drugima. Bila je to za mene velika povlastica da kao učenik Glumačke škole nastupam u predstavama HNK u Zagrebu.

■ Kako je došlo do Vašeg odlaska u partizane?

- Morao sam pobjeći iz Zagreba, jer bi inače zatvorili. Moj otac, gradski činovnik, kao i većina Hrvata Ličana do 1941. podržavao je ustase. No, i moj otac i ja smo smatrali da je Rimskim ugovorima izdana Hrvatska i izdana hrvatska ideja. To sam ja i izjavio i zbog toga bio zatvoren, pa na intervenciju očeva prijatelja oslobođen.

Kad su drugi put ustase došli po mene, više me nije bilo u našem domu. Nisam bio pripadnik komunističke i SKOJ-evske organizacije u Zagrebu, moj odlazak u partizane bio je potaknut mojim ljudskim odnosom prema Hrvatskoj.

U partizanima sam se bavio samo kulturom. Kao mladoga glumca odmah su me prihvatili i ja sam se ubr-

IVAN ŠEBELA

Ivan Šime Šimatović: Nastojao sam da radim ono što je potrebno i korisno

DOKUMENTARCI

Istina o zagrebačkom antifašizmu

Zašto ste prestali snimati igrane filmove?

- Nije više bilo scenarija koji su me zanimali, no dokumentarnih tema je bilo dosta. Tako sam snimio četrdesetominutni film »Zagreb za slobodu«, koji sam pokazao Mesiću, ali i gradskim čelnicima. Komentari su bili odlični. To je istina o zagrebačkom antifašizmu, a nije veličanje Komunističke partije. Nadam se da će ga HRT prikazati.

zo i dokazao. U partizanima sam zajedno s Josipom Gregorinom pokrenuo osnivanje Centralne kazališne družine ZAVNOH-a, te smo je vodili na Kongresu kulturnih radnika Hrvatske u Topuskome (1944.).

Tri dana kongresa svake smo večeri izvodili predstavu pretežno domaćih autora. Jednom smo izveli »Rodo-ljupce« Sterije Popovića na prijedlog i u režiji Đoke Petrovića iz Osijeka. To je lijepo napisan komad, srpska klasika, i ja sam vrlo rado pristao da ga postavimo, no daljih izvedbi toga komada nije bilo jer su se Srbi u partizanima pobunili da komad ismijava Srbe.

■ Vi ste i sami napisali jednu dramu?

- Da, ja sam sam napisao jednu partizansku dramu »Pobjeda nije mramor« oko koje je bilo polemika. Napisana je bila iz nužde, jer u partizanima nismo imali dovoljno tekstova za izvođenje. Nismo mogli igrati Shakespeara. Premijeru je imala u Šibenskom kazalištu, a potom je igrana u Splitu.

Šibenski kritičari, na čelu sa Šimom Vučetićem, napisali su da to nije komad koji bi odgovarao razini toga teatra, međutim poslije je napisao demanti te kritike u kojem se meni ispričao. Ja sam ipak tu dramu spalio. Poslije je o njoj bilo govora na Danima hvarškoga kazališta.

Usavršavanje u Pragu

■ Kako ste došli u Jadran film?

- Vladimir Bakarić me poznavao i cijenio kao glumca te me je poslao u Jadran film kao prvog umjetničkog direktora. Ja sam jako volio film kao gledatelj, a osobito me zanosila francuska kinematografija.

No, kako sam smatrao da nisam dovoljno stručan, otišao sam na usavršavanje u Filmsku akademiju u Prag. Oni su me uvažavali, a posebno sam se sprijateljio sa šefom Studija Barrandov, Reichlom. On je bio spreman da nam da vozni park i tehniku za Jadran film, no došlo je do rezolucije Informbirao i sve je propalo. Tada sam se vratio u Zagreb. No znanja koja sam stekao u Pragu bila su temelj mogara.

■ Zašto ste otišli iz Jadran filma?

- Beograd je uveo tzv. slobodnu profesiju u Jadran filmu, s namjerom da oslabi sve studije osim beogradskog. Sve su nas otjerali u slobodnjake, da nas rasprše.